

Uchwała z dnia 28 kwietnia 2010 r., III CZP 8/10

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący)

Sędzia SN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster

Sąd Najwyższy w sprawie egzekucyjnej z wniosku wierzyciela B. Spółdzielni Mieszkaniowej w B. przeciwko dłużnikowi Leszkowi B. po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 28 kwietnia 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Białymstoku postanowieniem z dnia 16 grudnia 2009 r.:

"I. Czy w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości jako sumę ulegającą podziałowi w rozumieniu art. 1024 § 1 pkt 1 k.p.c., wymienia się cenę nabycia nieruchomości (stanowiącą sumę złożoną na rachunek depozytowy sądu), czy też cenę powiększoną o odsetki narosłe w okresie znajdowania się wpłaconej ceny na rachunku depozytowym sądu;

II. w razie przyjęcia poglądu o powiększeniu ww. sumy o przedmiotowe odsetki, czy koniec okresu naliczania tych odsetek stanowi data postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości, czy data sporządzenia planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji?"

podjął uchwałę:

W planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości wymienia się jako sumę ulegającą podziałowi (art. 1024 § 1 pkt 1 k.p.c.) cenę nabycia nieruchomości oraz odsetki od tej ceny za okres od uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności do sporządzenia planu podziału.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w Białymstoku, na skutek zarzutów dłużnika, postanowieniem z dnia 9 października 2009 r. zmienił plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z

nieruchomości, sporządzony w dniu 19 maja 2009 r. przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Białymstoku Józefa M., w ten sposób, że sumę ulegającą podziałowi określił na 110 545,55 zł, wskazując, że obejmuje ona cenę nabycia w kwocie 109 700 zł oraz odsetki w kwocie 845,55 zł. Sąd Rejonowy uznał, że podziałowi ulegają odsetki nie tylko od rękójmi uiszczonych w gotówce, złożonej na rachunek depozytowy sądu, lecz od całej ceny nabycia za czas od zdeponowania jej na tym rachunku do dnia uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności.

W zażaleniu dłużnik zarzucił błędne naliczenie odsetek od sum złożonych na rachunek depozytowy sądu oraz nieuwzględnienie w planie podziału sum uiszczonych po wydaniu tytułu wykonawczego. Wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia i uwzględnienie w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji odsetek od ceny nabycia za okres do dnia sporządzenia tego planu oraz sum zaliczonych na należność główną po wydaniu tytułu wykonawczego. Sąd Okręgowy w Białymstoku, rozpoznając to zażalenie, powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w zagadnieniu prawnym przedstawionym do rozstrzygnięcia. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 808 k.p.c., złożone w postępowaniu egzekucyjnym kwoty pieniężne niepodlegające natychmiastowemu wydaniu lokowane są na rachunku depozytowym sądu przy odpowiednim zastosowaniu art. 752 k.p.c. Unormowanie to odnosi się do rękójmi (art. 963 k.p.c.) oraz ceny nabycia (art. 967 k.p.c.), składanych w toku egzekucji z nieruchomości. Sumy złożone z tego tytułu nie podlegają – z wyjątkiem przewidzianym w art. 963 *in fine* – natychmiastowemu wydaniu, zaspokojenie bowiem wierzycieli z sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości następuje zawsze na podstawie planu podziału sporządzonego przez organ egzekucyjny (art. 1023 § 1 k.p.c.).

Sporządzając plan podziału, organ egzekucyjny w pierwszym rzędzie określa – stosownie do dyspozycji art. 1024 § 1 pkt 1 k.p.c. – sumę ulegającą podziałowi. Przepis ten nie precyzuje, jakie kwoty składają się na tę sumę, nie ulega jednak wątpliwości, że chodzi tu o sumę uzyskaną z egzekucji (art. 1023 k.p.c.), w jej skład wchodzi zatem cena nabycia nieruchomości. Podziałowi podlega także nadwyżka dochodów po pokryciu wydatków związanych z zarządaniem nieruchomością (art. 941 k.p.c.).

Wątpliwości Sądu Okręgowego wzbudziła kwestia, czy w skład sumy ulegającej podziałowi wchodzi odsetki od ceny nabycia nieruchomości, złożonej – z uwzględnieniem uiszczonych rękójmi – na rachunek depozytowy sądu, skoro sumy wniesione przez licytanta tytułem rękójmi oraz ceny nabycia składane są na wydzielonym oprocentowanym rachunku bankowym, przepisy zaś części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego nie zawierają unormowań regulujących wprost los prawny tych odsetek. Sąd Okręgowy wyraził pogląd, że odpowiedź na to pytanie wymaga ustalenia zakresu pojęcia „suma ulegająca podziałowi” w zestawieniu z § 18 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 stycznia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych (Dz.U. Nr 11, poz. 69 – dalej: "r.f.g.s."), zgodnie z którym oprocentowanie sum depozytowych oraz sum na zlecenie stanowiących własność osób fizycznych, prawnych i innych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej – po potrąceniu kosztów związanych z prowadzeniem rachunku bankowego – powiększa ich wartość, chyba że odrębne przepisy stanowią inaczej. Taką próbę wykładni art. 1024 § 1 pkt 1 k.p.c. – w kontekście rozstrzyganego zagadnienia prawnego – trzeba odrzucić.

Rozporządzenie zawierające przytoczone unormowanie zostało wydane na podstawie art. 179 § 5 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zm. – dalej: "Pr.u.s.p."), upoważniającego Ministra Sprawiedliwości do określenia – w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych – w drodze rozporządzenia szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów. Nie ulega wątpliwości, że rozporządzenie wydane na podstawie tak zakreślonej delegacji ustawowej nie może regulować ściśle materialnoprawnej kwestii przynależności oprocentowania kwot składanych na rachunku depozytowym sądu w związku z toczącym się przed nim postępowaniem. Stanowisko takie wyraził Trybunał Konstytucyjny na gruncie wcześniej obowiązującego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych (Dz.U. Nr 97, poz. 876), uznając, że § 18 ust. 5 tego rozporządzenia, określający przynależność oprocentowania sum składanych na rachunek depozytowy sądu, jest niezgodny z art. 179 § 5 Pr.u.s.p. i art. 92 ust. 1

Konstytucji (por. wyrok z dnia 4 września 2006 r., U 7/05, OTK-A 2006, nr 8, poz. 99).

Kwestia, czy odsetki od sum zdeponowanych w toku postępowania egzekucyjnego na rachunku bankowym sądu wchodzi w skład sumy ulegającej podziałowi musi być zatem rozstrzygnięta na zasadach ogólnych. Na marginesie należy odnotować, że do zasad tych odwoływał się § 35 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 1932 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych i grodzkich (Dz.U. Nr 114, poz. 941), stanowiący, że odsetki od sum umieszczonych na oprocentowanie (art. 547 § 2) użyte będą przede wszystkim na pokrycie kosztów związanych z umieszczeniem sumy depozytowej. Poza tym odsetki wypłacone będą, komu "z prawa należy".

W piśmiennictwie, na gruncie obecnie obowiązujących przepisów, trafnie wskazano, że odsetki te stanowią pożytki przypadające – jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej – właścicielowi sumy pieniężnej złożonej na rachunek depozytowy sądu. Wniosek taki, na co zwrócił uwagę Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu przytoczonego wyroku, wynika jednoznacznie z art. 140 k.c. Rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego wymaga zatem prześledzenia losu prawnego sum depozytowych i udzielenia odpowiedzi na pytanie, kto jest właścicielem tych sum w poszczególnych stadiach postępowania egzekucyjnego z nieruchomości, następujących po ich złożeniu.

Zgodnie z art. 969 § 1 k.p.c., nabywca, który nie wykonał w terminie warunków licytacyjnych co do zapłaty ceny, traci rękojmię, a skutki przybicia wygasają, przy czym zwraca się mu uiszczoną część ceny, stosownie zaś do art. 963 k.p.c., licytantowi, któremu nie udzielono przybicia zwraca się niezwłocznie złożoną przez niego rękojmię. Z przepisów tych wynika, że samo złożenie do depozytu sądowego rękojmi oraz ceny nabycia nieruchomości, a nawet wydanie lub uprawomocnienie się postanowienia o przybiciu, nie pozbawiają licytanta (nabywcy) własności zdeponowanych sum. Na tym etapie postępowania nabywca nie staje się właścicielem nieruchomości będącej przedmiotem przetargu ani nie traci własności złożonej ceny nabycia; skutki takie następują dopiero z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności (art. 999 § 1 k.p.c.). Do tego czasu pożytki w postaci odsetek od zdeponowanej ceny nabycia przypadają nabywcy (art. 55 § 1 k.c.). Ustawodawca nie wprowadził w tym zakresie żadnego wyjątku i nie przyznał uprawnienia do pobierania tych pożytków innym podmiotom, np. dłużnikowi,

wierzycielowi, Skarbowi Państwa lub bankowi prowadzącemu rachunek depozytowy. Należy zatem uznać, że odsetki od sum depozytowych, naliczone za okres od umieszczenia ich na wydzielonym oprocentowanym rachunku bankowym do uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności, nie wchodzi w skład sumy ulegającej podziałowi na podstawie art. 1024 § 1 pkt 1 k.p.c.

Odmienne natomiast przedstawia się los prawny odsetek naliczonych po uprawomocnieniu się postanowienia o przysądzeniu własności. Szczególny charakter nabycia własności w drodze sprzedaży licytacyjnej nie pozwala przyjąć, że uzyskana w wyniku tej sprzedaży suma pieniężna złożona na rachunku depozytowym sądu staje się własnością dłużnika lub innego podmiotu uczestniczącego w postępowaniu egzekucyjnym. Żaden przepis nie wiąże takiego skutku z postanowieniem o przysądzeniu własności.

Jak wspomniano, suma uzyskana z egzekucji z nieruchomości obejmuje nie tylko cenę jej nabycia, gdyż do ceny tej dolicza się nadwyżkę dochodów uzyskanych w toku zarządu nieruchomością (art. 941 k.p.c.). Trudno wskazać argumenty, które sprzeciwiałyby się zaliczeniu do sumy ulegającej podziałowi również odsetek od ceny nabycia, naliczonych za czas od uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności. Odsetki te stanowią przyrost sumy uzyskanej w wyniku czynności egzekucyjnej, jaką jest niewątpliwie złożenie na rachunku depozytowym sądu ceny nabycia nieruchomości.

Prawidłowe oznaczenie w planie podziału sumy ulegającej podziałowi wymaga określenia poszczególnych kwot składających się na tę sumę, bez skonkretyzowania bowiem tych kwot nie jest możliwe zweryfikowanie prawidłowości ustalenia sumy ulegającej podziałowi. Zachodzi zatem konieczność obliczenia odsetek wchodzących w skład tej sumy. Odnosząc się do wysuniętych w tym zakresie wątpliwości Sądu Okręgowego ujętych w drugim pytaniu, stwierdzić należy, że w skład sumy ulegającej podziałowi mogą wchodzić odsetki wyliczone jedynie do dnia sporządzenia planu podziału. Organ sporządzający plan podziału (jego projekt) nie ma bowiem możliwości określenia sumy tych odsetek z uwzględnieniem późniejszej daty końcowej okresu ich naliczania (np. daty wykonania planu).

Z tych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie, jak w uchwale (art. 390 k.p.c.).

